

«Δούλες». Ο Σάββας Στρούμπος με έμπνευση και μελέτη δημιούργησε μια εξαίσια παράσταση

Μαρία Μαρή,

4 Απριλίου 2025

Στον Νέο Χώρο του Θεάτρου Άττις, είδα τις «Δούλες» του Ζαν Ζενέ σε μετάφραση Δημήτρη Δημητριάδη και σκηνοθεσία του Σάββα Στρούμπου.

Η «Ομάδα Σημείο Μηδέν» παρουσιάζει ένα από τα πιο «προκλητικά» θεατρικά κείμενα του 20ου αιώνα, ένα κείμενο που από την πρώτη του παράσταση το 1947 έως και σήμερα, αποτελεί ανοιχτό πεδίο συνεχούς έρευνας και ερμηνειών.

Το θέατρο του Ζενέ δεν παρουσιάζει το δράμα των καταπιεσμένων. Είναι θέατρο στο χείλος της αβύσσου. Τι θα γινόταν, αν οι απόκληροι της κοινωνίας ύψωναν το ανάστημά τους και διεκδικούσαν το μερίδιο ζωής που τους αναλογεί, διερωτάται στο έργο του ο Ζενέ;

Στις «Δούλες» τους ρόλους ερμηνεύουν [με σειρά εμφάνισης] η Μυρτώ Ροζάκη [ως Κλαιρ], η Έλλη Ιγγλίζ [ως Σολάνζ] και ο Ντίνος Παπαγεωργίου [ως Κυρία].

Το Έργο και η Παράσταση

Οι «Δούλες» (Les Bonnes) του Ζαν Ζενέ είναι ένα έργο που μελετά τις αντιφάσεις της ανθρώπινης φύσης, τις κοινωνικές σχέσεις, και τις εξουσιαστικές δυναμικές μέσα από την ιστορία δύο γυναικών, της Σολάνζ και της Κλαιρ, που εργάζονται ως υπηρέτριες στο σπίτι μιας Κυρίας.

Το έργο διαπνέεται από την αντιπαλότητα των «πάνω» και των «κάτω». Σε κοινωνικό επίπεδο, οι «πάνω» είναι εκείνοι που κατέχουν εξουσία,

πλούτο και κοινωνική θέση, ενώ οι «κάτω» αναφέρονται σε εκείνους που υποφέρουν από φτώχεια, έλλειψη εξουσίας ή κοινωνικής αναγνώρισης.

Οι «πάνω» όπως και να έχει πάντα διατηρούν την εξουσία τους και τον έλεγχο, σε αντίθεση με τους «κάτω», που είναι αδύναμοι να δράσουν.

Η παγίδα είναι τεράστια γιατί οι «πάνω» είναι πανταχού παρόντες στη σκηνή ακόμα κι αν έρπονται κάτω από αυτή και παρατηρούν με σαρδόνιο χαμόγελο, με σαδιστική ηδονή όσα εξελίσσονται επί σκηνής, όπως αυτό το αδιέξοδο βασανιστικό παιχνίδι των δύο αδελφών, της Σολάνζ και της Κλαιρ και βέβαια τη μοιραία κατάληξή τους.

Η οικονομική ανισότητα και οι σχέσεις εξουσίας δίνουν στην Κυρία – που ερμηνεύεται από άνδρα ηθοποιό – την εικόνα μιας drag queen, μιας πανίσχυρης γυναίκας, με ισχύ άνδρα, με δυναμική ομορφιά και παράστημα αγέρωχο.

Η drag κουλτούρα δημιουργεί ένα θεατρικό και συχνά υπερβολικό πρόσωπο, όπως αυτό της Κυρίας η οποία σέρνεται κάτω από τη σκηνή και κάθε τόσο παρακολουθεί τα τεκταινόμενα με πονηρό ύφος, σαν όλα όσα συμβαίνουν να τη διασκεδάζουν κιόλας.

Καταλαβαίνει ότι τα τόσα λουλούδια που της έχουν προσφέρει οι δούλες της δεν είναι από αγάπη, αλλά της ετοιμάζουν έναν ...τάφο.

Όλα απεικονίζονται ελλειπτικά, αλλά ουσιαστικά. Η κοινωνική σκάλα, που ανεβαίνουν όλοι, η Κυρία με επισημότητα και αίγλη, οι Δούλες με δυσκολία, τα φύλλα λουλουδιών διασκορπισμένα κάτω στη σκηνή, το γάντι κουζίνας, που παραπέμπει σε ιπποτικό γάντι, αλλά και σε γάντι κουζίνας, η υποψία μακριάς φούστας, που φορούν πότε η Σολάνζ και πότε η Κλαιρ, τοποθετούν όλα τα σημεία και τους υπαινιγμούς για τη διεξαγωγή της παράστασης.

Η Σολάνζ και η Κλαιρ βρίσκονται σε μια κατάσταση οικονομικής εξάρτησης και καταπίεσης. Είναι εργαζόμενες και εξαρτώνται από τη δουλειά τους για να επιβιώσουν. Η Κυρία τους είναι το σύμβολο της καπιταλιστικής τάξης που, μέσω της οικονομικής εξουσίας της, τους επιβάλλει την εκμετάλλευση και την καταπίεση, ενώ εκείνες εκπροσωπούν τις εργατικές τάξεις, που εξαρτώνται από το αφεντικό τους για να επιβιώσουν.

Η Κυρία τις καλοπιάνει, τους τάξει τα φορέματά της, όταν πενθεί τον Κύριο που μπήκε φυλακή, αλλά όλα αυτά είναι υποκριτικά, επιδερμικά,

γιατί όταν καταλαβαίνει ότι εκείνος γλίτωσε [και πώς να μη γλίτωνε, γλιτώνει πάντα ο ισχυρός], ετοιμάζεται μέσα στα λούσα για να τον συναντήσει.

Ο Ζενέ απεικονίζει την καθημερινότητα των δύο υπηρετιών ως μια συνεχιζόμενη διαδικασία αλλοτρίωσης, όπου οι δύο γυναίκες καταναγκάζονται να παραμείνουν υπάκουες και να υπηρετούν, χωρίς να υπάρχει χώρος για αυτοπραγμάτωση. Η κίνησή τους τείνει να μιμηθεί εκείνη της Κυρίας, θα είναι όμως πάντα πιο άγαρμπη και αδέξια, το ίδιο και το γέλιο τους.

Η καταπίεση, όμως, δεν περιορίζεται μόνο στην Κυρία, εξωτερική πηγή εξουσίας. Οι υπηρέτριες εξωτερικεύουν αυτή την καταπίεση και την εφαρμόζουν μεταξύ τους, μπαίνοντας σε έναν φαύλο κύκλο βίας και υποταγής.

Η μια προσπαθεί να επιβληθεί στην άλλη, προσφέροντας μια εικόνα εσωτερικής καταπίεσης και ανταγωνισμού που προέρχεται από την ταξική διάθρωση της κοινωνίας.

Αυτή η συνθήκη αναδεικνύει την ενδογενή βία του καπιταλιστικού συστήματος, το οποίο εξαναγκάζει τα καταπιεζόμενα άτομα να αναπαράγουν τη βία μεταξύ τους. Η ιστορία έχει να δείξει πολλές περιπτώσεις τέτοιων ανθρώπων, που ήταν και πιο αδηφάγοι και αιμοσταγείς και από τους καταπιεστές.

Το έργο έχει έναν έντονο χαρακτήρα φαντασίας και ανατροπής. Οι Σολάνζ και Κλαιρ φαντάζονται να εκδικούνται την κυρία τους, διαδραματίζοντας παιχνίδια εξουσίας μεταξύ τους.

Το παιχνίδι τους είναι μια μορφή διαμαρτυρίας και εξέγερσης, αλλά και μια αναπαραγωγή των ίδιων καταπιεστικών δομών, που προσπαθούν να καταστρέψουν. Αυτή η φαντασία εκδίκησης είναι μια μορφή ψυχολογικής απελευθέρωσης και εκτόνωσης από την πραγματική κοινωνική καταπίεση.

Ωστόσο, η φαντασία η ίδια είναι μια τροχοπέδη, γιατί δεν οδηγεί σε ουσιαστική αλλαγή – αντίθετα, ενισχύει την καταπίεση, γιατί περιορίζεται στον φαντασιακό χώρο και δεν μετατρέπεται σε πραγματική κοινωνική ή πολιτική δράση.

Η αλλαγή δεν μπορεί να προέλθει μόνο από ατομικές φαντασιώσεις και δράσεις, αλλά απαιτεί συλλογική συνειδητοποίηση και αγώνα ενάντια στην ταξική καταπίεση. Αυτή είναι η θεώρηση του Ζενέ και προκύπτει καθαρά μέσα από την παράσταση του Σάββα Στρούμπου.

Το έργο τονίζει ότι η αλλαγή δεν είναι απλώς μια αλλαγή ρόλων, αλλά απαιτεί πραγματική μεταβολή της δομής της κοινωνίας.

Οι «Δούλες» του Ζενέ αποκαλύπτουν τη βαθιά κοινωνική ανισότητα και την εξουσιαστική σχέση, αλλά με τον θάνατο δεν επέρχεται η κάθαρση. Η αλλαγή μοιάζει απραγματοποίητη.

Η παράσταση καταδύθηκε στον ψυχισμό των ηρώων. Ξεγύμνωσε την τερατώδη μορφή του ανθρώπου, το ηδονικό του βλέμμα μπροστά στην εκμετάλλευση και δυστυχία του άλλου. Την άρρωστη τάση του για να αυτοπροσδιορίζεται.

Οι φωνές των ηθοποιών [Μυρτώ Ροζάκη, Έλλη Ιγγλίζ, Ντίνος Παπαγεωργίου] απόλυτα εξασκημένες, το ίδιο και η κίνησή τους απόλυτα μελετημένη, μαζί με τους φωτισμούς του Κώστα Μπεθάνη, τα σκηνικά και τα κοστούμια της Κατερίνας Παπαγεωργίου, το μουσικό ηχοτοπίο του Λεωνίδα Μαριδάκη, όλα σκηνοθετημένα με μελέτη και έμπνευση από τον σκηνοθέτη Σάββα Στρούμπο, δημιουργούν μια εξαίσια παράσταση, που δεν πρέπει να χάσετε.